

Martina Kuzmić
Zagreb

FRAZEOLŠKI GAZOFILACIJUM

(Mira Menac-Mihalić, *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*, Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2005., 505 str.)

Ovaj je frazeološki rječnik pohvalan pionirski pothvat u području leksikografije i dijalektologije, odnosno u proučavanju štokavskih govora. Rječnik obuhvaća frazeme četrnaest govora novoštokavskoga ikavskog dijalekta u Hrvatskoj. Autorica je dr. Mira Menac-Mihalić, predstojnica *Katedre za povijest hrvatskoga jezika i hrvatsku dijalektologiju Filozofskoga fakulteta* u Zagrebu. U okviru rada na *Katedri* i na projektu *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* autorica je, uz pomoć studenata kroatistike, prikupila frazeme iz stotinjak hrvatskih punktova. Za ovaj je rječnik izdvojila više od 4000 frazema iz 14 govora: Brnaze (Cetinska krajina), Čišla (srednja Poljica), Dobrinče (Imotska krajina), Donje Pazarište (Lika), Gala (Cetinska krajina), Gospić (Lika), Lovreć (Imotska krajina), Opuzen (kraj Metkovića), Otok (Cetinska krajina), Primorski Dolac (Dalmatinska zagora), Rašćane (Imotska krajina), Runović (Imotska krajina), Sinj (Cetinska krajina), Šibenik. U geografskom smislu u rječniku je obuhvaćeno područje od Like, preko Šibenika, Dalmatinske zagore, Cetinske krajine, srednjih Poljica, Imotske krajine do neretvansko-dalmatinskog Opuzena. Uz kratice, autorica navodi smještaj punktova, ispitivače i godinu istraživanja. U pripremi je niz knjiga o dijalektnoj frazeologiji u nastavku.

Knjiga je svečano predstavljena u palači Matice hrvatske, u utorak 21. lipnja 2005.

Na 115 stranica autorica iznosi značajke novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj. Govor je opisan na korpusu rečenica u kojima su potvrđeni frazemi. Primjeri se navode abecednim redom navedenih govora. Govori se posebno opisuju na fonološkoj razini, i to samoglasnički inventar, realizacija, distribucija, podrijetlo samoglasnika, suglasnički inventar, podrijetlo suglasnika, asimilacija po mjestu tvorbe, sibilizacija i palatalizacija, obezvučenje, rotacizam, pridjev *crljen / crven*, sljedovi *št, žd / šć, žđ*, disimilacija, suglasnički skupovi, morfonologija, realizacija.

Na morfološkoj razini opisuju se imenice, glagoli, zamjenice, pridjevi, brojevi, prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici, čestice. Na tvorbenoj razini obrađuje se navezak, pridjevi od glagola *strašiti* i *plašiti*, etnici na *-an, -anin*. Iz sintakse se obrađuju nenaglašene riječi, posvojni genitiv, sredstvo s prijedlogom *s*, sredstvo bez prijedloga *s*.

Na deset stranica govori se o frazeologiji. U proučavanim govorima potvrđena su tri tipa frazema: fonetska riječ, sveza riječi i rečenica. Građa je razvrstana u sljedeća potpoglavlja: *Fonetska riječ, Sveza riječi, Bezvezničke sveze, Neovisne sveze, Ovisne sveze, Imeničke sveze, Glagolske sveze, Pridjevske sveze (s pridjevom i s glagolskim pridjevom trpnim), Zamjenički frazemi, Složeni frazemi, Poredbeni frazemi, Rečenični frazem, Frazeološke inačice, Leksičke inačice, Kvantitativne inačice, Fonetsko-fonološke inačice, Samoglasnici, Suglasnici, Morfološke inačice, Tvorbene inačice, Sintaksne inačice, Frazeološka antonimija, Frazeološka sinonimija odnosno frazeološke istoznačnice i bliskoznačnice, Frazeološke višeznačnice, Frazeološko posuđivanje, Frazemi lokalizmi.*

Frazemi novoštokavskih ikavskih govora ne razlikuju se po sastavu i strukturi od frazema ostalih hrvatskih sustava. U tim govorima postoje fonetsko-fonološke, morfološke, tvorbene i sintaktične inačice te bogata frazeološka antonimija, sinonimija i višeznačnost. Frazeologija je otvorenoga tipa i neprestano se obogaćuje novim jedinicama i posuđivanjem. Frazeološki fond novoštokavskih ikavskih govora vjerojatno će se u dalje širiti i obogaćivati. Dijalektne značajke pojedinih govora čuvat će se u većoj mjeri u frazemima nego u drugim dijelovima govora, jer su frazemi poznati po konzervativnosti.

Slijede tri stranice teksta o samome rječniku frazema. Frazemi su razvrstani prema ključnoj riječi uz koju se nalaze svi potvrđeni frazemi iz raznih obrađenih govora. Dakle, frazemi koji su u različitim ostvarajima potvrđeni u raznim govorima povezani su uopćenim frazemom, tj. oblikom koji je češće potvrđen u novoštokavskom ikavskom govoru i iz kojega se mogu izvesti i razumjeti drugi različiti oblici istoga sadržaja. Uopćeni frazemi razvrstani su uz uopćene lekseme po formalnom kriteriju, po vrsti riječi svojih sastavnica, i to ovim redom: imenica, poimeničeni pridjev, pridjev (i gl. pridjev), prilog (i gl. prilog), brojevi, zamjenice i glagoli. Leksemi fonološki ili fonetski različiti od uopćenoga navode se abecednim redom, ali uz uputu na uopćeni leksem. Uopćeni leksem donosi se velikim masnim slovima. Iza toga masnim slovima slijede abecednim redom navedeni uopćeni frazemi. Nakon znaka jednakosti u pravilu se donosi značenje uopćenoga frazema. Primjerice, uz natuknicu 'čša' autorica navodi niz potvrđenih frazema, npr. **čša govori {iz koga}** = pod utjecajem alkohola *tko*, pripit je *tko*; **držat koga ka čšu na dlanu** = brižno čuvati *koga*, biti pažljiv prema *kome*; **iz ove čše za zdravlje vaše!** = /zdravica/; **nagnit čšu** = popiti; **popit čšu gorkog pelina** = doživjeti što neugodno; **popit (utopit) koga u čši vode** = uništiti *koga*, prevariti *koga*; **prilit čšu** = pretjerati, prevršiti mjeru; **puna je čša komu** = svega je dosta *komu*; **razbit se ka caklena 'staklena' čša** = slomiti se, povrijediti se pri padu; **sidit na čši** = puno piti, opijati se; **vidit čši dno** = puno popiti, opiti se; **zavirivat (volit zavirit) u čšu** = puno i često piti.

Frazem je shvaćen u širem smislu, pa se uzimaju primjeri s poredbama koje su na granici frazema, jer se, ovisno o kontekstu, izričaj može shvatiti kao obična poredba ili kao frazem. Navedeni su i frazemi koji se u nekom kontekstu mogu smatrati izrekama, a u drugom frazemima. Prikupljene su i neke psovke i kletve.

Na kraju knjige autorica donosi dvadeset karata, u kojima predočava rasprostranjenost leksema *rest* i *rast*, *greb* i *grob*, završnoga *-l* u pridjevu radnome, fonema *č* i *ž*, odnosno *ć*, *č*, *ž* i *ž*, prijelaz *f > v*, *f > p*, *hv > v*, *hv > f*, *lj > j*, *-čiji*, *-siji*, *-žiji*, *-šiji*, odnosno *-čji*, *-sji*, *-žji*, *-šji*, *šč/šć*, *št*, *žž*, *žd*, rasprostranjenost duge i kratke množine, nastavka u I jd. imenica vrste *a*, npr. *-on*, *-en*, *-on/-en* iza palatala, nastavka u DLI mn. imenica, DLI mn. imenica *oči* i *uši*, aorist, prezent glagola *ić*, prezent glagola *moć*, I zamjenica *ja* i *ti*, D, L jd. ž. r. pridjevsko-

zamjениčke deklinacije, pokazne zamjenice, te odnos određenoga i neodređenoga oblika pridjeva. Slijedi popis kratica i literatura. Izrađeno je i *Značenjsko kazalo s popisom sinonimnih frazema* u kojem se pod istom nadnatuknicom nalaze sinonimni ili bliskoznačni frazemi.

Rječnik je od velike pomoći u leksikografiji, frazeologiji, dijalektologiji, a posebno poznavateljima i ljubiteljima novoštokavskih ikavskih govora. Od velike pomoći bit će čitav niz knjiga o dijalektnoj frazeologiji koji autorica kani uskoro objaviti. Stoga joj želimo što uspješniji nastavak rada na polju dijalektne frazeologije.